

نتیجه مطلوبی گذاشت و وی را مصمم ساخت تا با به دست آوردن قدرت، رعایای نیمه وحشی خود را به سوی تمدن غرب رهنمون سازد. لذا پس از چندی، با سپاهی آراسته، با خواهر خود از در مخالفت برآمد و به آسانی بر او دست یافت و در صومعه‌ای زندانش ساخت و رسماً به سلطنت رسید.

وی از سال ۱۶۸۲ تا ۱۷۲۱ م، تزار مسکو و از سال ۱۷۲۱ م تا سال مرگش (۱۷۲۵ م) تزار روسیه بود. او در زمان حیاتش منشأ کارهای بزرگی برای روسیه بود. وی پس از به دست آوردن قدرت ابتدا کوشید دیواری را که دول سوئد، لهستان و عثمانی فراراهش کشیده بودند و ارتباط روسیه را با جهان غرب قطع نموده بودند، در هم شکند و پنجره‌ای به سوی مغرب زمین بگشاید. به همین منظور طی جنگ‌هایی با عثمانی و سوئد آنها را شکست داد، به ویژه در جنگ پلناوا، سوئد سخت شکست خورد و قسمتی از متصرفاتش مانند فنلاند و جزایر آلاند، ضمیمه روسیه شد.

پس از آن وی چند سفر به اروپای غربی نمود و با نام «پتر میخائیلویچ» به هلند رفت و در کارخانه‌های نجاری و کشتی‌سازی مشغول به کار شد و سپس به انگلستان مسافرت نمود.

چون لویی چهاردهم با تمهیداتی مانع از ورود او به خاک فرانسه شد، ناگزیر به وین رفت و در این سفرها جمع زیادی از دانشمندان، مهندسان، معماران، دریانوردان و پزشکان هلندی و انگلیسی را استخدام کرد و به روسیه فرستاد و در تغییر اوضاع نابسامان اجتماعی و فرهنگی ملت روس تلاش بسیار نمود؛ چنان که در اواخر سلطنت وی، روسیه در ردیف ممالک بزرگ اروپایی درآمد.

۲. سنت پترزبورگ (Saint - Petersburg)، شهری که در سال ۱۷۰۳ میلادی، به وسیله پتر کبیر و به نام پترس قدیس (۱۰ ق. م - ۶۷ م) یکی از دوازده حواری حضرت عیسی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم که یادمان وی ۲۹ ژوئن می‌باشد - ساخته شد و کاخ زمستانی امپراتوران روسیه در آن بنا گردید. از سال ۱۹۱۴ میلادی این شهر به نام پتروگراد (Petrograd) = شهر پتر، نامیده شد و تا سال ۱۹۱۸ میلادی، پایتخت کشور تزاری روسیه بود. پتروگراد عرصه سه انقلاب بزرگ در روسیه بود که عبارتند از: ۱. انقلاب ۱۹۰۵ میلادی؛ ۲. انقلاب بورژوازی فوریه ۱۹۱۷ میلادی؛ ۳. انقلاب سوسیالیستی اکتبر ۱۹۱۷ میلادی. از سال ۱۹۱۸ میلادی که پایتخت به مسکو انتقال یافت، پتروگراد به عنوان دومین شهر بزرگ اتحاد جماهیر شوروی و بزرگ‌ترین بندر کشور در کنار دریای بالتیک و مصب رود «نوا» درآمد. این شهر از سال ۱۹۲۴، نامش به لنینگراد (Leningrad) = شهر لنین، تغییر یافت. در جنگ جهانی دوم، میدان نبردهای سخت و طولانی شد و از سال ۱۹۴۱ تا ۱۹۴۴ در محاصره آلمان‌ها بود. با این که در این مدت جز از راه هوا آذوقه‌ای به آن نمی‌رسید، مردم شهر سخت پایداری نموده و شهر را تسلیم دشمن نکردند. پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، نام شهر با اندکی تغییر، رسماً به «پترزبورگ» برگردانده شد؛ هر چند هنوز هم در افواه عامه، به همان سنت پترزبورگ مشهور است. این شهر هم اکنون مرکز بزرگ علمی، فرهنگی و صنعتی است. از جمله مهم‌ترین مراکز علمی آن، فرهنگستان علوم روسیه، دانشگاه دولتی سنت پترزبورگ و موزه‌های قدیمی به ویژه موزه ارمیتاژ است. صنایع مکانیکی، شیمیایی، بافندگی و کاغذسازی آن از اعتبار ویژه‌ای در جهان برخوردار است.

کتابخانه دانشگاه

سنت پترزبورگ

حسین رفیعی

تاریخچه

دانشگاه دولتی سنت پترزبورگ به سال ۱۷۲۴ م، به فرمان پتر کبیر^۱ پی افکنده شد و کتابخانه آن، در سال ۱۷۵۶ م، با عنوان «کتابخانه مرکزی دانشگاه روسیه» در شهر سنت پترزبورگ^۲ تأسیس یافت و بنیان دایره شرقی آن در سال ۱۸۱۹ م نهاده شد. در سال ۱۸۵۵ م به مناسبت گشایش دانشکده زبان‌های شرقی دانشگاه سنت پترزبورگ، تمام کتاب‌ها و مطبوعات خاورشناسی کتابخانه‌های قازان، دبیرستان ادبی «گمیناز» قازان، انستیتوی زبان‌های شرقی مسکو و دبیرستان ریشلیو در اودسا، به بخش یاد شده، منتقل شده است.

دریافت مجموعه‌های گوناگون کالج انجمن مسیحی پلوتسک، کمیته ممیزی و مؤسسه شرقی سنت پترزبورگ، مجموعه کاظم بیک (A.A.Kazem-bek)، مجموعه لرخ (P.I.Lerkh)، مجموعه روزن (V.R.Rozen) و کتابخانه شخصی ایران‌شناس مشهور روماسکویچ (A.A.Romaskevich)، به صورت انتقال، خریداری و یا اهدا، این کتابخانه را دارای مجموعه‌ای نفیس از کتاب‌های چاپ سنگی

۱. پتر کبیر «Peter the Great» (۱۶۷۲ - ۱۷۲۵ م)، تزار مسکو و تزار روسیه و برادر فتودور - سومین تزار خاندان رومانوف - در شهر مسکو دیده به جهان گشود. سوفی، خواهر وی، پس از رسیدن به نیابت سلطنت، برادر خود (پتر) را بر خلاف رسم قدیم، از قصر کرملین اخراج و به قریه‌ای نزدیک مسکو فرستاد. خروج از کرملین - که در حقیقت زندانی با شکوه بود - در تربیت روحی و اخلاقی پتر،

وجود دارد.

شمار دست‌نوشته‌های شرقی بالغ بر ۲۸/۶۷۹ نسخه است که به تفکیک شامل ۲۵ هزار نسخهٔ چینی و ژاپنی، ۱۰۰۰ نسخهٔ فارسی، ۱۰۰۰ نسخهٔ عربی، ۵۰۰ نسخهٔ مغولی، ۴۸۵ نسخهٔ تبتی، ۴۰۰ نسخهٔ منچوری، ۲۷۰ نسخهٔ ترکی و ۲۴ نسخهٔ هندی می‌باشد.^۳

فهارس

تا کنون فهارس گونا گونی از موجودی این کتابخانه تهیه شده است که بعضی از آنها فقط در حدّ یک لیست ابتدایی از نام کتاب‌هاست و برخی دیگر بسیار مفصل؛ به گونه‌ای که یک نسخه را به خوبی توصیف و معرفی نموده است. این فهارس کامل نیستند و به دقت نمی‌توان شمار نسخه‌های هر بخش را از روی این فهارس مشخص نمود. ناگفته نماند که در حال حاضر، مشغول تهیهٔ فهارسی هستند که دقیق‌تر از فهارس گذشته است. اما فهارسی که تهیه و چاپ شده‌اند،

۱. ماکسیم گورکی «Maksim Gorki» (۱۸۶۸-۱۹۳۶ م)، نویسندهٔ بزرگ و بنیانگذار ادبیات رئالیستی - سوسیالیستی روسیه که نام اصلی وی «آلکسی ماکسیموویچ پیشکوف» می‌باشد و بعدها به نام «ماکسیم گورکی» شهرت یافت؛ وی در «نیژنی نوگورود» (گورکی کنونی) ولادت یافت. پدرش نجار بود. کودکی و جوانی وی به سختی و سرگردانی گذشت که این مسأله در داستان‌های او «کودکی»، «به انسان‌ها» و «دانشکده‌های من»، به خوبی آشکار و تجلّی یافته است و به واقع زندگی خویش را به توصیف کشانده است. وی به علت تجسّم زندگی مردم ساده و زحمتکش در داستان‌هایش از شهرتی ویژه و والا در میان ملل جهان برخوردار است. او به جهت هواداری از جنبش‌های انقلابی روسیه، از طرف عمال دولت تزاری روسیه، چندین بار دستگیر و زندانی و تبعید شده است، آثارش به زبان‌های مختلف جهان، از جمله به فارسی ترجمه شده و خوانندگان بسیار دارد. داستان‌ها و آثار معروف وی عبارتند از: «مادر»، «کودک»، «به انسان‌ها»، «دانشکده‌های من»، «چلکاش»، «ایزگیل پیر»، «بیست و شش و یک»، «دشمنان»، «آرتامانوف‌ها» و «شهر شیطان زرد».

۲. قانون و اسپاری نسخه یا قانون حقّ نسخه یا ودیعهٔ قانونی، عبارت از امتیازی است که به سبب آن دولت‌های مترقی جهان، برای ارتقای سطح علمی و موجودی کتابخانه‌های مورد استفادهٔ عامهٔ مردم، نویسندگان کشور را موظّف می‌نمایند تا نسخه‌هایی از کتاب‌های چاپی خود را به کتابخانه‌های رسمی و مهمّ کشورشان اهدا کنند.

۳. این اطلاعات، توسط جناب آقای دکتر سید محمود مرعشی نجفی - تولیت و ریاست محترم کتابخانهٔ بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) - در بازدیدی که در تاریخ ۱۳۷۸/۸/۷ از کتابخانهٔ مزبور داشته‌اند طیّ گفت و گویی با خانم تامارا - مسؤول بخش نسخه‌های خطّی شرقی آن کتابخانه - تحصیل شده است. شرح مفصل این گزارش در مقالهٔ «میراث اسلامی در سن پترزبورگ»، میراث شهاب، سال ۵، شمارهٔ ۳ و ۴، صفحهٔ ۱۲ - ۴۱ آورده شده است.

و سرب، مجله‌ها و دست‌نوشته‌های کهن مشرق زمین نموده است. از سال ۱۹۶۸ م، کتابخانهٔ علمی گورکی،^۱ نقش مهم و فعّالی در جایگاه یک مرکز منظم برای کتابخانه‌های مؤسسه‌های آموزشی ناحیهٔ شمال غرب جمهوری فدراتیو روسیه داشته است.

آمار و موجودی

این کتابخانه براساس قانون و اسپاری نسخه^۲، انتشارات اتحاد جماهیر شوروی را به رایگان دریافت می‌نماید. کتاب‌ها و مجله‌های مورد نیاز کتابخانه، به وسیلهٔ شبکهٔ فروشندگان شهر خریداری می‌شود و نیز در تبادل کتاب در داخل و خارج از کشور، این کتابخانه فعّال است؛ به همین جهت دستیابی به کتاب‌ها و مجله‌های خارجی در این کتابخانه سهل‌الوصول و هماهنگ با دیگر کتابخانه‌های بزرگ سنت پترزبورگ است. از سال ۱۹۵۸ م، همهٔ کتابخانه‌های این دانشگاه، اعم از کتابخانه‌های دانشکده‌ها و مؤسسات تحقیقاتی، به عنوان یک سیستم واحد با دسترسی مرکزی و فهرست‌نویسی ادبی سازماندهی شده‌اند.

مجموعهٔ بزرگ کتابخانهٔ این دانشگاه شامل هفت میلیون جلد کتاب، حدود ۲۱۰۰۰ نشریه، ۱۲۰۰ میکروفرم و قریب چهل هزار نسخهٔ خطّی است.

تعداد اعضای این کتابخانه ۲۹۰۰۰ نفر است و تعداد کتاب‌هایی که سالانه امانت داده می‌شود، حدود ۲/۵ میلیون جلد است.

نفایس کتابخانه

یکی از نفایس موجود در شهر سنت پترزبورگ که در این کتابخانه موجود است، بخش کتاب‌های کمیاب و نسخه‌های خطّی شامل یک مجموعهٔ قدیمی اسلاوی و دست‌نوشته‌های روسی مربوط به قرن‌های چهاردهم تا بیستم میلادی که در مجموع ۱۱۰۰۰ هزار جلد است. این مواد که مربوط به قرون وسطی می‌باشد، بیشتر شامل مسائل مذهبی و علم قانون است.

مجموعهٔ تحقیقات مندلیف (دانشمند سرشناس علم شیمی) که در موزه‌ای جداگانه نگهداری می‌شود، از دیگر نفایس این مجموعه است.

اما نفیس‌ترین و ارزشمندترین مجموعهٔ این کتابخانه، در مجموعهٔ بخش شرقی که وابسته به دانشکدهٔ شرقی دانشگاه است و به صورت زیر مجموعه‌ای جداگانه نگهداری می‌شود، قرار گرفته است. بزرگ‌ترین بخش این مجموعه، مربوط به مطالعات چینی و ژاپنی است. همچنین نسخه‌های خطّی ارزشمندی از آسیای شرقی به زبان‌های منچوری، تبتی، مغولی و کره‌ای در میان این مجموعه

بدین قرارند:

۱. نسخه خطی «شماره ۱۳۷۸»، موجود در کتابخانه دانشگاه دولتی سنت پترزبورگ.^۱

۲. فهرست نسخه‌های خطی شرقی کتابخانه دانشکده شرق‌شناسی دانشگاه دولتی سنت پترزبورگ، دورن، سنت پترزبورگ، ۱۸۵۲ م.^۲

3. I.F.Gotval'd, «Opisanie arabskikh rukopisei, khraryash chikhysya v biblioteke Kazanskago Universiteta», *Uchenyya Zapiski, izdavaemyya Inperatorskim Kazanaskim*, st. Petersburg, 1854, 2/43-169; 1854, 4/1-67; 1855, 4/1-118;

این فهرست در سال ۱۸۵۵ میلادی در کازان مجدداً به صورت یک فهرست مجزا در ۱۰+۳۰۲ صفحه چاپ و منتشر شده و دربردارنده ۱۷۸ نسخه عربی است که از کازان به سنت پترزبورگ انتقال یافته است و دارای راهنمای نام رساله‌ها و مؤلفان نسخه‌ها می‌باشد.

4. K.Zalemann & V.Rosen, «Spisok Persidskim turetskotatarskim i arabskim rukopisyam Biblioteki I.SPB. Universiteta», *Zapiski Vostochnogo Otdeleniya Imperatorskogo Russkogo Arkheologicheskogo Obshchestva*, st. Petersburg, 2(1887), PP. 241-262; 3(1888), PP. 197-222.

این فهرست، لیست الفبایی ۵۴۷ نسخه عربی، ۲۵۰ نسخه فارسی و ۱۴۸ نسخه ترکی است که بار دیگر به صورت یک فهرست مجزا در سال ۱۸۸۸ میلادی، در سنت پترزبورگ چاپ شده است (نک: شماره بعد).

5. C.Zalemann & V.Rosen, *Indices alphabetici codicum manuscritorum Turcicorum Arabicorum qui in Bibliotheca Imperialis Literarum Universitatis Petropolitanae adservantur*, st. Petersburg, 1888, 50PP.

(نک: فهرست شماره ۴)

6. A.A.Romaskevich, «Spisok persidskikh, turetskotatarskikh i arabskikh rukopisei Biblioteki Petrogradskogo Universiteta», *Zapiski Kollegii Vostokovedov*, Petrograd, 1925, 1/353-371.

«فهرست نسخه‌های خطی فارسی، ترکی-تاتاری و عربی کتابخانه دانشگاه پتروگراد»، تألیف روماسکوویچ، چاپ شده در نشریه یادداشت‌های جامعه خاورشناسان، جلد اول. این فهرست بار دیگر همراه با اضافاتی در سال ۱۹۲۵ م تجدید چاپ شده است (نک: شماره بعد). در این فهرست ۲۷۳ نسخه توصیف شده است.

7. A.Romaskewicz, *Indices alphabetici codicum manuscritorum Persicorum Turcicorum Arabicorum qui in Bibliotheca Literarum Universitatis Petropolitanae adservantur: Supplementum*, Petrograd, 1925, 19PP.

(نک: فهرست شماره ۶)

۸. بررسی و تحقیق درباره تاریخچه مطالعات شاهنامه فردوسی،

لنینگراد، ۱۹۳۴ م.^۳

9. A.T.Taghirdzhanov, (Tahirjanuf), «Tadzhiksko-Persidskie i tyurkskie rukopisi Vostochnogo Fakulteta LGU.», *Vestnik Leningradskogo Universiteta, Seriya Istorii, Yazyka i Literatury*, Leningrad, 1957, 8/2/63-69.

«فهرست نسخه‌های خطی تاجیکی-فارسی و ترکی دانشکده شرق‌شناسی دانشگاه دولتی لنینگراد»، دربردارنده اصلاح اشتباه‌های فهرست‌های پیشین.

10. V.I.Belyaev & P.G. Bulgakov, «Arabskie rukopisi sobraniya Leningradskogo Gosudarstvennogo Universiteta», *Pamyati Akademika Ignatiya Yulianovicha Krachkovskogo*, Leningrad, 1958, PP. 21-35.

«فهرست نسخه‌های خطی عربی، موجود در دانشگاه دولتی لنینگراد»

11. A.T.Tagirdzhanov (Tahirjanuf), *Opisanie Tadzhikskikh i Persidskikh rukopisei Vostochnogo Otdela Biblioteki LGU*, Leningrad, 1962. 514PP.

«فهرست توصیفی نسخه‌های خطی تاجیکی و فارسی کتابخانه دانشکده شرق‌شناسی دانشگاه دولتی لنینگراد» که به اهتمام عبدالرحمان ظاهر جانف تهیه شده است. این فهرست شامل بهترین شرح مربوط به نسخه‌های این کتابخانه و مشخصات ۱۶۹ نسخه فارسی و تاجیکی راجع به تذکره‌ها، کتاب‌های تاریخی، جغرافیایی، کتاب‌های ادبی، دیوان‌های شعرا، دستور زبان فارسی، طب، نجوم و فلسفه است.

12. A.T.Abramov. «Vostochnyi Otdel Nauchnoi Biblioteki im A.M.Gor,kogo Leningradskogo Ordena Lenina Gosudarstvennogo Universiteta im. A.A.Zhdanova», *Vostokovednye fondy krupeishikh bibliotek Sovetskogo Soyuz*, Moscow, 1963, PP. 218-228.

«نسخ دایره شرقی کتابخانه علمی آ.م. گورکی وابسته به دانشگاه دولتی آ.آ.ژدانوف- دارای نشان لنین- در لنینگراد» تألیف آبراموف، در کتاب: ذخایر خاورشناسی بزرگ‌ترین کتابخانه‌های اتحاد شوروی.

13. A.T.Tagirdzhanov (Tahirjanuf), *Spisok tadzhikskikh, Persidskikh i tyurkskikh rukopisei Vostochnogo Otdela Biblioteki LGU*, Moscow, 1967, 19PP.

دربردارنده ۱۷۷ نسخه فارسی و تاجیکی و ۷۶ نسخه ترکی که

۱. نام این فهرست به همین صورت در مأخذ مورد استفاده ام آمده بود و متأسفانه عنوان اصلی آن را نیافتیم؛ اما به لحاظ اهمیت فهرس برای پژوهشگران کتابشناسی، جهت اطلاع از این فهرست، به ذکر نام آن بسنده شد.

۲. همان.

۳. همان.

کارمندان کتابخانه میسر است. یکی از بخش‌های مهم خدماتی این کتابخانه، دایره مبادله کتاب است که با حدود ۱۵۰۰ مرکز علمی در جهان مرتبط است. سهولت رفت و آمد اعضا به این کتابخانه یکی دیگر از امکاناتی است که هر چند کتابخانه در آن دخیل نیست، ولی امتیازی ویژه برای مطالعه کنندگان و اعضای آن محسوب می‌گردد. بنابراین اعضا - علاوه بر استفاده از پارکینگ کتابخانه برای وسایل نقلیه شخصی خود - می‌توانند از تاکسی، اتوبوس‌های گوناگون، مترو و ترمو استفاده نمایند.

ساعات کار کتابخانه

سالن‌های مطالعه از دوشنبه تا شنبه، از ساعت ۱۰ تا ۲۲، آماده ارائه خدمات به اعضای کتابخانه است. این بخش روزهای یکشنبه هر هفته تعطیل می‌باشد. بخش امانت‌دهی کتاب نیز از روز دوشنبه تا جمعه، از ساعت ۱۱ تا ۱۹، آماده ارائه خدمات است. این بخش نیز روزهای شنبه و یکشنبه هر هفته تعطیل است.

منابع

۱. افشار، ایرج و محمد تقی دانش پژوه، نسخه‌های خطی، تهران، ۱۳۵۳ ش، ۱۹۷ و ۱۳۵۸ ش، ۲۷۱/۸ - ۳۱۰.
۲. خطاط، قاسم (مدیر مسؤول)، مجله معهد المخطوطات العربية، قاهره، ۱۳۹۷ ق / ۱۹۷۷ م، ۱۳۷/۲/۲۳ - ۱۳۸.
۳. ریان، خالد احمد و عبدالقادر احمد عبدالقادر، المنتقى من مخطوطات جامعة بطرسبرغ كلية الدراسات الشرقية، زیر نظر عبدالرحمان فرفور، دبی، ۱۹۹۶ م.
۴. شفا، شجاع‌الدین، جهان‌ایران‌شناسی، تهران، ۱۳۴۸ ش، ۹۲۴/۱ - ۹۲۸.
۵. مرعشی نجفی، دکتر سید محمود (مدیر مسؤول)، میراث شهاب، قم، ۱۳۷۸ ش، سال ۵، شماره ۳ و ۴، ص ۱۲ - ۴۱.
۶. معین، محمد، فرهنگ فارسی، تهران، ۱۳۵۶ ش، ۲۷۰/۵، ۳۴۸، ۱۸۲۷/۶.

7. Bartz, B. & H. opitz & E. Richter, *World Guide to libraries*, 12th Edition, München & New Providence & London & paris, 1995, 1/465.

8. Roper, G, *World Survey of Islamic Manuscripts*, London, 1993, PP. 665-666, 694 - 696.

9. Steele, Colin R. , *Major Libraries of the World*, London & New York, 1976, PP. 376 - 377.

تعدادی از این نسخه‌ها در فهرست‌های گذشته آورده شده است. ۱۴. «بعض النوادر المتميزة التي اختارتها البعثة من مكتبة جامعة ليننجراد»، مجله معهد المخطوطات العربية، قاهره، ۱۹۷۷ م، ۱۳۷/۲/۲۳ - ۱۳۸.

چهار نسخه ممتاز و کهن کتابخانه را معرفی و تصویربرداری نموده است.

۱۵. محمد تقی دانش‌پژوه، «کتابخانه دانشگاه لنینگراد»، نسخه‌های خطی، تهران، ۱۳۵۸ ش، ۲۷۱/۸ - ۳۱۰.

معرفی شماری از نسخه‌های خطی شرقی و اسلامی کتابخانه.

16. O.B. Frolova, «Rukopisnyi Sbornik arabskikh traktatov nachala XVIII v.iz Vostochnogo Otdela Biblioteki Leningradskogo Universiteta», *Vostokovedenie*, Leningrad, 1987, 13/163-172.

«فهرست نسخه‌های خطی عربی کتابخانه شرق‌شناسی دانشگاه

دولتی لنینگراد»

17. O.B. Frolova, «Izuchenie arabskikh rukopisnykh sochinenii iz Vostochnogo Otdela Biblioteki Leningradskogo Universiteta», *Archaeographia Orientalis*, Leningrad, 1990, PP. 147-152.

«نسخه‌های نفیس خطی عربی موجود در کتابخانه شرق‌شناسی

دانشگاه دولتی لنینگراد»

۱۸. فهرست نسخه‌های خطی عربی - شرقی کتابخانه دانشکده

شرق‌شناسی دانشگاه دولتی سنت پترزبورگ، به زبان روسی، عنوان‌ها عربی، ۱۹۹۶ م.

۱۹. خالد احمد ریان و عبدالقادر احمد عبدالقادر، المنتقى من

مخطوطات جامعة بطرسبرغ كلية الدراسات الشرقية، زیر نظر عبدالرحمان فرفور، دبی، ۱۴۱۶ ق / ۱۹۹۶ م، ۵۱۸ صفحه.

این فهرست شامل معرفی ۴۰۵ نسخه اسلامی است و به زبان

عربی در مرکز جمعه ماجد در دبی تهیه و در انتهای فهرست،

راهنماهای گوناگونی برای آن تنظیم شده است؛ از جمله راهنمای نام

نسخه‌ها، موضوع نسخه‌ها، مؤلفان آن‌ها، نسخه‌هایی که به خط

مؤلفان آنهاست، نسخه‌های مجهول‌المؤلف، ناسخان، تاریخ

نسخه‌برداری، اعلام اماکن، نسخه‌های ترکی، نسخه‌های فارسی و ...

خدمات و امکانات

این کتابخانه دارای بخش مرجع، سالن‌های مطالعه و مخزن کتاب‌های امانی است. بازدید، بدون محدودیت برای بازدیدکنندگان آزاد است.

پذیرش اعضای جدید، برای اعضای دانشگاه و محققان برجسته، با ارائه مدرک امکان‌پذیر است. امکانات کپی و عکس‌برداری فقط برای

